

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Provincia Lvsitaniæ.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-67277](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-67277)

PROVINCIA LUSITANIAE.

ABVIT hoc anno Socios Prouincia Lusitana duos supra sexcentos, domicilijs duodecim hoc pacto distributos: Olyssipone in professa D. Rochi domo, septem & quinquaginta. In Collegio D. Antonij Archimandritæ totidem, vno ex illo numero excepto: in nouo tyrocinio (cui ab Assumpta in coelum Virgine magna Matre nomen inditum) quinque & viginti. Conimbricæ verò decem ducentique vixerunt. Centum Eboræ & quadraginta tres. Bracara duo & triginta. In Portu Vrbe, sedecim. Viginti Brigantiæ. In Insulis Materia, Tertia, & à D. Michaelè appellata sex & triginta. Nouem in Angola. Vndeviginti obière. Venerunt quadraginta in supplementum.

PROFESSA DOMVS OLYSIPPONENSIS.

ROFESSA D. Rochi Domus septem & quinquaginta complexa, Sacerdotes habuit sex & viginti. Ex Sacerdotibus vnus, ex fratribus tres à vitâ discesserunt: Sacerdoti Pantaleoni

leoni à Ponte nomen fuit: triginta annos in Societate vixit, animo semper ad obediendum paratissimo. Magistrum concionatorem, & in insula Materia, Rectorem egit; vitæ innocentia & morum integritate Prouinciæ non ignotus. Obijt cum à Tertia insula in Lusitaniam nauigasset, iam aliquot ante annis quatuor votorum professus. At fratres illi tres Coadiutores formati, ita sublati sunt, vt nemini immatura mors accidisse visa sit. Aetate, virtute, laboribusque confecti ad superos abierunt. In his recensetur primo loco Ludouicus Aluarus; annos triginta ardenti semper studio domestica exercuit. Hunc Franciscus Georgius consecutus est, ingenio probo ac prudenti; fuit annis quindecim ædituus: sex idem domi subministrer: in cuius laudibus ea numerari potest; neminem domesticum, aut externum his muneribus obeundis verbo acerbiorè aliquando lacesisse: tanta illi lenitas in agendo, tanta prudentia in loquendo. Tertius Franciscus Rodericus appellatus. Ad cæteras animi probitates studium singulare in colenda Virgine contulit, de illa agere, illam domi forisque laudare ipsi familiare erat: & sane morituro hanc optimam voluntatem ipsa Virgo gratificata videri potest: Nam vicesimo antequam obiret die, ad exercitia se collegit: animum, totius vitæ lapsus confitendo, repurgauit: spe magna potiundæ æternæ foelicitatis se crexit: triduo post ægrotus ita animam exhalauit, vt ea mors à Virgine impetrata videretur. Hæc de obitu.

COETERA iam narrabuntur quæ Nostri incolumes, diuino fulti præsidio effecerunt. Inuentus homo fuit, qui magnis cum sceleribus se irretiuisset, in hæresim ex animi cæcitate præcipitauit. Et quanquam is esset, quem vita improba, & opiniones damnatæ à vero depulissent, conscientia tamen interdum magna vi agitabatur, & optabat aperiri sibi viam, qua in sanitatem rediret: quinquaginta annis obruto hisce malis, tandem euadendi spes affulsit:

affulfit: in Sacerdotem nostrum æger corpore incidit, cui confitendo cum animæ vlcera aperuisset, & ille medendi peritus opem ferret, animo ad fidem, & poenitentiam reuocato, bona spe euadendi cruciatus sempiternos, expirauit. Hoc si magnum diuinæ bonitatis argumentum; quod sequitur, videri non debet fortasse minus. Duo Nostri, vt mos est, dum vadunt peregrini, in templum oppidi cuiusdam deuenere. Ibi Sacerdos alter concionandi peritus parabat concionem; at cum à quibusdam didicisset id negotij ab alio alterius ordinis curari, ne quæ turbella oriretur, quanquam à multis retinebatur, à templo cum socio excessit. Pro foribus adcurrentem puerum ambo excipiunt, vix è lassitudine animam colligentem: Eius hæc erat cum magna trepidatione eiulatio, In proximo, inquit, homo laceratus sine confessione agit animam. Citauere Nostri gradum, inueniunt hominem natione Belgam, qui experiundi causa, cum graue tormentum bellicum, sulfureo puluere plus iusto oppleuisset, vi flammæ erumpentis ruptum dissilierat: quosdam nullo periculo afflauit incendio, sed magistrum grauissimè percussum propè lacerauit. Ibi & nostri hominem adhortati ad confitenda peccata; & Deus interpretem obtulit, quo Sacerdos audiuit confitentem illicò moriturum. Quid præterea fecerint, quo numero poenitentes expiauerint, à quibus criminibus mortales plurimos auerterint, & alios deterruerint, quorum hominum atque mulierum vitas emendarint, non facile commemorauerim; & si dicere conarer, arcanum confessionis mysterium vetuisset.

GRAVI peste sensim irrepente, cum iam vrbis Magistratus viderent malum dissimulari vix posse, publicæ salutis studio commoti, cum amplissimæ Ciuitati putarent consulendum, Nostros adierunt. Significant apertè fine Societatis ope tantam Urbem nullam esse, orant vt

ſpectatis ſemper officijs charitatis opitulentur: pecuniam offerunt non exiguam ad inopes leuandos, aliam poſtea non defuturam. Egere noſtri grates quòd erga ſe id eſſet ampliffimi iudicium Senatus, pecuniam tamen aiunt non accipiendam. Comuni verò cauſæ, etſi periculum ma- niſteſtum adiretur, promptè ſuccurrendum; designan- doſque cum oporteret, qui per Urbis regiones irent, æ- gros inſpicerent, conſeſſiones exciperent, reliqua quæ ex noſtri inſtituti ratione poſſunt debita ſedulitate præſta- rent. Auxit opinionem virtutis illa pecuniæ contemptio, de reliqua ope afferenda non dubitarunt, & viderunt quo animo Societas hos ſuſcipiat labores. Certè in tanto malo, qui iudicio ſuperiorum lecti in id opus euolarunt, promptiffimos ſe poſtea præbuerunt, & plures in ſubſi- dium ad idem periculum ſubeundum, ſi primos peſtilen- tia ſuſtuliffet, ſe paratos oſtenderunt.

INTER hæc Mauri octo non debent præteriri, abiur- rato Mahomete cum ſecta ſpurciſſima, fidem receperunt. Sacro omnes luſtrati fonte ampliffimo cum apparatu, nobis res leuis viſa non eſt, æſtimantibus in his eſſe ne- quitiam, morum improbitatem, & perfidiam pluſquam punicam. Fuit etiam ex eadem gente, qui cum vinculis attineretur, obteſtatus per quietem matronam ſpecie hu- mana auguſtiorẽ vidiffet, ſe adhortantem vt ſacra ſu- ſciperet Chriſtiana; & cum, vt videbatur, bono animo aſſenſionem præbuiſſet, Chriſtianus factus animi & cor- poris eſt aſſecutus libertatem. Sed alter ex ipſa Mahome- tana fæce auſus capitalia, cum legibus eſſet perimendus, Chriſtianam religionem complexus, æquo ſupplicio eſt extinctus: & qui vixit Chriſto inimicus, eundem in morte raræ fælicitatis exemplo habuit ſeruatore.

QVID de mulierum probro, ac periculis ſcribam? Puella nobilis ab adolescente ſuæ ſortis abducta, cum ambo pari flagitio tenerentur, agente vno de noſtris, Ar-
chie

chiepiscopo volente, clam iuncti matrimonio, in eo pellicatu versari desierunt. Pupillæ virgines duæ indotatæ, honestis ortæ parentibus, benè & secure collocatæ, scopolos eius etatis, & inopiæ vitauerunt. Alteram, quæ iam infamia coeperat laborare, alteram probri falso insinuatam nostri vindicarunt. Et fuit quæ à parentibus domo expulsa dum præ dolore & desperatione cogitat de infantis parricidio, coërcita à nostris, à eadēque deterrita, puerum tradidit, & matri, filioque remedium est procuratum. Nec minor in altera continenda diligentia fuit. Abuti forma & ætate propter inopiam cum decreuisset, opera Nostrorum eò perducta est, vbi pudicitiam sine metu indigentia tueri posset. Optabant iam ante Nostrum vt domicilium pararetur, quo puellæ teneriores morte parentum destitutæ reciperentur, nam eas impuræ alia mulieres venabantur, quas ad magnam lucri turpitudinem alebant. Res erat, quæ facile non poterat obtineri: sed tandem, Deo benè iuuante, locum, domum, pecuniam, redditus, nostrorum inuenit industria, grauissimosque viros in quorum hoc domicilium tutela esset. Canoniceus, Patritius, Senator hanc orbitatem tuendam susceperunt. Quo in triumuiratu hanc ætatem puellarem in tuto collocatam Patres D. Rochi arbitrantur.

A D. triremes, carceresque profecti saepe de more qua ope potuerunt plurimos subleuarunt, quos confecerant poenæ, exilijque tempus. Quidam in ipsis triremibus cænis illigati retinebantur tamen magna iniuria inuiti patre vno deprecante Trierarchum, septem eximuntur: à publica verò custodia impetratum à Prætore, vt quindecim emitterentur. At hoc genus hominum planè miserum, calamitosum, fame enectum, pædore vinculorum sordidum & informe non rarò Nostrum cibo recreant, & alijs auxilijs consolantur. Hæc vtunque carpo; nam si singula amplificando persequeretur, audientem, legentemque

fatigarem. Magno sunt in numero, quos suarum rerum dubios, tranquillarunt: fluctuantes in portum inuexerunt; moestos releuarunt, plurimis Christiana beneficentia consuluerunt: diuina, quæ nostris legibus sunt permessa, ministrarunt; animam agentibus adfuerunt: his addendæ pecuniæ restitutæ; ablata dominis reddita: dotes pupillarum: mulieres à flagitio reuocatæ: & plura alia quæ in Vrbe tam populosa ad agendum deesse nequiuerunt: præfertim cum ea sit insita animis opinio, Patres Societatis esse, qui nullam benemerendi occasionem prætermittunt. Ex qua persuasione exemplis quotidianis confirmata, nemo grauiori ferè malo agitatur qui ab D. Röchi domo opem non imploret. Neque verò ciues ingratos se esse patiuntur. Labores, vigilias, concursationes, operam Nostrorum non modò beneuolentia prosequuntur; sed rerum suarum liberalitate compensant, pecunia iuuant, alijsque subsidijs adeò promptè & amicè, vt miraculo prope sit, hanc domum in tanta annonæ caritate, temporibusque difficillimis ali potuisse: Et præter stipem, quam fratres ex Urbis regionibus distributis petendo colligunt, summa præbetur à ditioribus non exigua: ab hoc aureos quinquaginta, ab illo centum, ab altero plus ducentos, & mille quingentos ab alio liberaliter domus habuit.

QVID ad templi ornamenta, & donaria? In lychnum pensilem argenteum, magnitudine ponderosum, & opere elegantem pecunia est collata. Ex argento textili data sacra suppellex ea pulpiti, altaria quinque, & totidem patres sacra facturi vestiuntur. Additæ crates, & earum duo ordines perelegantes: hic humilior ad quem se conferunt Eucharistiam accepturi: assurgunt ex gradu pavementi marmorati scapi tripedales plus palmo latiores ex iaspide cum basibus solidi, & epistylis æquis siti interuallis, vt per spatia fulciant columellas ex ligno basilico
conco

concolore, terno elaboratas: ille alter arcet populum ab adytis, cuiusvis hominis statura procerior. Eadem ibi materia & artificium: columellæ illis alijs longiores affabrè tornatæ inter iaspidum fulcra collocatæ, insertæque ima basi, & inclusæ superiore lacunari ad diurnam firmitatem. Existunt ad ornamentum vrceoli sine ansis, columellis tanquam capitella respondentes in rotunditatem ducti longiorem, aluo capaciores, & iterum à collo gracili orbiculati: quorum in summis oribus quadranguli ex aurichalco pellucunt, pyramidum instar cuspidati. At latera totius templi à solo ad primas projectorum lapidum eminentias, & sellæ pœnitentium receptorices, tessulis variè coloratis incrustatæ tantum dedere splendoris, & ornamenti, vt in Vrbe Olysippone pietatis & elegantia æquè studiosa, vix ædes alia adeatur, quæ ipso cultu, & decenti pulchritudine cum nostra certare queat. Hoc templum non modò propter amplitudinem, sed veterem etiam amicitiam Hieronimus Teixeria delegit, in quo Pontificijs cœrimonijs Angrensis Episcopus crearetur. Conuiuia eo die fuit, ceterique Antistites, qui ipsum inaugurarunt, virique alij lectissimi, qui omnes modestiam & cœnationis religiosum apparatus, & ministrandi ordinem laudauerunt: quanquam sumptu Antistitis initiati cœnam nouerant constitisse. Hæc fortasse læta tristior annus excepit, quo Lusitania mœret eneruata: Martius, Aprilis, Maius pluuiarum inopia sicciore agris calamitatem attulerunt: vnde fames atrocior regnum peruagata fortunas Lusitanorum afflixit, & egenos miserabiliter confecit: è quo malo forte orta postea pestilentia, quæ primis neglecta principijs, ita ipsa hyeme incanduit, vt Olysipponem citissimè corripuerit, indeque in vrbes alias & oppida tanquam flamma quædam rapax peruolauerit. In remediũ siccitatis Nostris procurantibus habita est supplicatio: à D. Antonij Archimandritæ ad

D. Rochi itum est. Primæ literaturæ pueri qui legunt & scribunt in primo agmine locati, pluribus conspicui vexillis, sub quibus ad Christiana rudimenta explicanda per Urbis regiones duci solent: hæc post principia cum facibus Sodalitates: Præceptores suis cum discipulis ordine sequebantur extremo: sequenti die effusus imber urbem exhilarauit: & populus ab illa pompa credidit impetratum: & quid possent illæ publicæ supplicationes auidè differebat.

COLLEGIUM OLYSIPPONENSE.

DIVI Antonij Collegium tres & viginti Sacerdotes, duodecim Præceptores, discipuli sex, quindecim adiutores, sex & quinquaginta omnes, interdum plures eo numero incoluerunt. Pater Carolus Spinola cum viam in Indos tenere nequiuisset, per immensam Oceani vastitatem huc, illucque iactatus, cum vi immanium procellarum & ventorum poenè naufragus diutissimè oberrasset, tandem in portum sospes euasit. Hic in Collegio Antoniano votorum quatuor professionem emisit: in Societatem quatuor sunt cooptati: indoles & ingenium aptos nostro Ordini pollicentur. Octo confecit ægritudo: è quibus tres fuere Sacerdotes. Primus spiritualis coadiutor Gaspar à Guarda nuncupatus, ætatis annum sextum & quadragesimum expleuerat: trigessimum in Societate decurrebat: assiduus in confessionibus audiendis, sæpe habebat conciones. Opida pleraque adiuerat, vbi sua, & Societatis secunda fama, multa egregia peregit: acclamabat dicenti sæpe populus: quòd vtilia, & necessaria feruido & accenso animò
incit

inculcaret: oppressus viscerum dolore repentino, quem mitigare remedia nulla potuerunt, exanimatus est. Omnia illi ritè præstita, & accepta, quæ morientibus nostris ministrantur. Hunc postea Franciscus Garces consecutus est, iam multùm antea imbecillus, at in ea virium imbecillitate Societatem iuuabat: obediebat promptissimè: Bracaræ Gymnasiarchus scholas est moderatus: interdum verba ad populum faciebat; moriens lætabundus, Deo gratias egit quòd in Societate vixisset, & in ea tandem animam exhalaret. Tertio loco extulit Collegium Patrem Bartholomeum Odoardum: integro curriculo Philosophiam docuerat, quæstiones de officijs diu explicarat, & cùm esset ingenio præstanti, atque doctrina, nullum in eo elationis vestigium: argumenta verò demissionis plurima apparebant, qua sane vna virtute quatuor votorum, & litterarum professione spectatior omnibus videbatur. Vixit in Societate annos quatuor & viginti, perpetua quadam animi æquabilitate. Hi Sacerdotes: fratres deinde mortui narrabuntur.

PETRVS à Costa recentissimè abierat Conimbricæ è tyrocinio, & Philosophiæ auditor inter cæteros condiscipulos magna laude curriculum absoluerat: illi vbi denuntiatur ad Indos nauigandum, quo gestu, quo vultu gaudium animi ostendit non facilè declarabo: ita quadam laudabili voluptate gestiebat: at Olyssipponem cùm venisset, ipso nauigandi tempore appetente, repentina vimorbi paucis diebus æger sublatus est. Secundus Emmanuel Fernandus iam formatus coadiutor. Sexagesimus ætatis annus, trigessimus in Societate actus vitæ finis illi fuit. Otij semper inimicus, agendi cupidus in ipsa etiam senectute laborabat. Orandi auuiditate tenebatur, adeo vt à labore corporis hæc illi requies videretur: ob hæc nostris, alijsque nomen illi Sanctitatis indiderant. Tertius in hoc albo Gaspar, cui à Cuneo cognomen, etiam adiutor:

ianitor maximè placebat externis, atque domesticis; quòd lætus atque diligens fores aperiret, & amico vultu quemque complecti soleret, non temerè, non fortuitò: sed ex animi benevolentis institutione: charitatem quam semper exercuit in extrema vitæ periodo apertè declarauit. Fouere remedijs, opitularique alteri dum studiosè curat, mortifero morbo laboranti: cum fecisset omnia quibus æger à periculo euasit, ipse eius mali pestem in se contraxit: vnde pro salute socij mortem oppetiuit. Quartus Gonsalus à Serra formatus etiam adiutor, quatuor & triginta annos exegit Societati seruiendo. Nihil humile ad agendum in quo ipse fastidiret: nihil tam difficile quod animo prompto non superaret. Obibat domi omnia dexteritate tanta, vt ad singula natus passim laudaretur, versatili vir ingenio ad laborandum: constantia tamen grauis, laborum tolerantia semper inuictus, Collegij Antoniani molitionem vrgebat, ibi dum lapis ingens traheretur, & ipse operis hortator esset, pollès viribus, cum onus sustineret, pondere superante vires operarum, vel alia negligentia lapis procidit, & Gonsalo manum obtriuuit. Fœditate mali exhorrescere ceteri: ipse bono animo esse, & vultu composito perpeti dolorem. Iam ex eo malo vt cumque conualuerat cum letali morbo correptus celerimè, secundo nempe die, interijt: at tanta pietate vt suam vitam, moresque interitu decorauerit. Tot funera Olyssipone quis desinet mirari vbi externæ nationes cœli mirantur salubritatem? Quadraginta egrotarunt vnus in ædibus Antoniani Collegij, ea in Vrbe ad quam quærendæ gratia sanitatis ex alijs locis ægri mittebantur. Et ipsa Vrbs afflicta morbis, habebatur nosocomium, & funera passim vulgabantur, adeo vt sexaginta quotidie ef ferri dicerentur. Quid operæ, quid laboris esset in nostris cum nocte, dieque ad ægros vocarentur? Et necesse erat multa dictu aspera euenire propter egestatem, quibus
nisi

nisi liberaliter opē multi viri optimi contulissent, quid in paratissima materia rapida illius flammæ vis egisset? pecunia opus erat, si non ad istud incendium omnino restinguendum, saltem retardandum. Impulsu suafuque nostrorum plurimi sacri, & profani Iuris non dedisse modò videri possunt, sed largiendo copiosè profudisse. Nec ista solum occasio excitauit liberales: auaros etiam extimulauit: nam qui æs alienum retinebat, vndique corrasum, debebatque aureorum millia duo, ex sua pecunia collegit, Patribusque dedit, vt necessitates egentium leuarent.

Sorores quædam mutuis inimicijs efferatæ ita exarserant, vt pacari non posse viderentur, & admonitæ ab alijs sic æstu iracundiæ feruebant, vt insanire putarentur. Res ad aliquem nostrum delata est: ille animos ita sedauit, vt ad omnia officia naturæ, atque iuris foeminas illas reuocauerit. In hoc genere alia quàm simillima fileantur. Sed quid de illis qui cum Deo sceleratè pugnabant? Ille ferendo poenitendi tempus benignus concedebat, illi audiendo diuina abusi patientia, plura indignè perpetrabant. At ex his septuaginta vitæ totius crimina ritè confitendo defleuerunt.

DE scholis pauca: discipulos mille octingentos habuere, quo numero & frequentia florebat; ineunte tamen hyeme cum pestis grassaretur, abiere omnes, quò animus compulit, & facultas. Gymnasia sua solitudine mœsta tacuerunt, quæ paulo antè iucunda voluptate gestiebant. Pontificius etenim Collector Decius Garaffa vir amplissimus in Collegium venit, audiuit Magistros humanissimè, illi quæ sui erant muneris, excipiendo & docendo ab hospitibus laudati præstiterunt. Et antea cum erumoso, & infelici solo imbres optarentur, negaret verò cœlum siccitate contumax, ad preces recurrendum cum necessarium videretur, Supplicatio est decreta, in qua omnia videre licuit, quæ animos ad pietatem moue-

rent. Centum & viginti suo sanguine è verberibus cruentati fecere pompam spectabilem. Sodalitium Parthenium accreuit: facellum frequentia Sodalium splendet; & illi egregie pietatem colunt; octauo quoque die coelestis mensa recreantur, vitam optimis officijs adornant: dant operam ne temeritate neve sponte, aut negligentia peccent: obediunt Præfecto diligenter: appetitus, qui ea in ætate solent fugere imperium rationis, retinere discunt, & quibusdam habenis coercere ieiunio, cilicio, flagellis. Nec propterea in re litteraria oscitantur: sed vt moribus alijs sint exemplo, ita diligentia se suaque studia commendant. Creuit præterea Collegium officinis, & templum ornamentis.

COLLEGIUM CONIMBRICENSE.

VI Conimbricæ Nostri sunt, decem supra ducentos recensentur. Viget inter eos animorum exercitatio, quam à prima origine acceptam, nostri mores, nostri instituti rationes, & superiorum curæ languescere non patiuntur. Accenditur porrò hoc studium, & quodammodo renouatur, cum cessatur ab scholis; quibus ferijs nec animi, nec corpora feriantur. Illi meditando expergiscuntur, hæc laborando non quiescunt. Accedunt publicæ in coenatione castigationes; cæteraq; id genus eo tempore frequentius repetita. Sed accepit religio, & pietas incrementa post æstatem, & autumnum, cum appetente hyeme allatum, Olyssiponæ pestilentia contagione laborare. Ad cæteras clades, & miseras hæc deesse videbatur, vt vastitas Lusitaniæ, non ita pridem opibus, nobilitate, & rerum gestarunt

rum gloria florentis sequeretur. Propitiando numinē quid hoc Collegium accomodatum præterisset? Domi, indicente Patre Prouinciali, intra parietes per illas pergulas ducta est supplicatio. Fundebant lachrymas nostrī plerique adolescentes; præibant cum cereis Diuorum immortalium reliquias: eas ad sacellum amplum pientissimè deportarunt. Ibi collocatas loco ipso ornatissimo, quotidie dato signo salutabant. Opem orando suppliciter, tot tantisque malis omnes precabantur. Tribus in hebdomada diebus abstinentia de more fuit, & totidem verberatio.

AVGEBATUR antea Collegium ædificijs, ædes famulis, & hospitibus minoris notæ extructæ fuerant. Et prima templi amplissimi aperta fundamenta. Primum lapidem notis aureis insignitum Conimbricæ Antistes Dominus Alphonfus à Castello Branco, in ipsis fundamētis sacro ornatus paludamento suis manibus collocauit: collocantem preces quæ dici solent comitabantur, & vocum tiliarumque lætissimus concentus. Et ne fortè nostrī desiderent quibus lapis ille literis sit inscriptus; sententiam accipiant:

*Anno Domini M. D. XC VIII. Clemente VIII.
P. M. Philippo II. Hisp. R. Claudio Aquauina
P. G. Soc. Iesu V. D. Alphonfus de Castel Branco
Episc. Col. XLII. posuit.*

BENEVOLENTIA Antistitis testata multis beneficijs, & dies Collegio gratissimus exigebat, vt domi ipse pranderet, alijque suo merito Societati deuincti. Opportuna fuit noua cœnatio sua amplitudine horum hospitem capacissima: epulæ his viris non tam fuere admirationi, etsi gratæ, quàm habitæ decem linguis

guis conciones. Hanc celebritatem carmina, & ænigmata ingeniosè excogitata auxerunt; quæ non solum opinionem litterarum confirmarunt, sed etiam amorem in Antistitem, & cæteros conuiuas declararunt. Iam bona spe futuri tandem aliquando templi, quò hæctenus caruit maximum Collegium, sacer conquiritur & augetur apparatus. Etsi iam altaria, & Sacerdotes ornatissimè vestiuntur. Sacrarium reliquiarum non erat è dignitate Collegij; idcirco etsi multa desiderari fateamur, quædam pro viribus interim comparamus, quæ maximo sunt ornamento. In hanc rem effigies octo diuorum, quorum ossa apud nos habemus angustiiori forma medio corpore terminatas, excellentis arte opificis, & pictoris factas habet iam Sacrarium; facietque plures, ipsis diuis bene iuuantibus. Gratum fuisset opinor omnibus Prouincijs, ad quas quodam quasi symbolo amoris & concordia literæ annuæ perferuntur, si Collegij mores, si virtutes, si domestica exempla me in scribendo detinerent; eiusdem namque ordinis patres, fratresque commemorando oblectarem. Sed ab his auocat status Prouinciæ luctuosus, annus Lusitaniæ funestus, tempora malis plurimis acerba, mari terraque acceptæ clades. Fuit hoc Collegium Conimbricæ, alijsque locis commune perfugium; quanquam malum faciliè opem, diligentiam, & liberalitatem nostram, & potentiorum superabat.

AT charitas se vinci passa non est; Freta Deo magis, quam humanis auxilijs prodibat; & ea quæ euenerunt segetem amplam commendandi nostri Instituti hominibus attulerunt. Redibat forte domum Sacerdos accliuu itinere fatigatus: abierat ad ægri hominis confessionem excipiendam: ad Academia porticum gementis pueri vocem lamentabilem audiuit; iacebat in aperto, ferè nudus; species illi quam citissimè morituri. Pater accedit,

dit, propius affidet, compellat, consolatur: rogat an confitendo animum piare velit? id optare se respondit. Quare peracta, sordidum, argentem, inedia, morboq; confectum non relinquit. Ingeniosa charitate è proximo calidam petit, vestem quarit: posito ipse pallio lauat, induit, cibo recreat, in hospitium deferre parat. Populus mirari, laudare, quædam etiam polliceri: exciuit fremitus ipse multitudinis Rectorem Academiae in proximo agentem, è fenestra superiore despexit quid ageretur: eius operis pulcherrimi partem aliquam suam esse voluit, tecto inopem recepit & cibus aluit, professus hisce exemplis se Christianæ pietatis exercendæ didicisse rationem. At citissimè illud factum in vnum adolescentem miserum, desuit videri singulare; cum in totam poenè ciuitatem, & confluentes aliunde inopes illam succurrendi voluntatem ipsa extorqueret necessitas. Complebant ægri vias, porticus, vestibula cœnobiorum; & nostram ad ianuam turba lugentium excubabat. Et quoniam ea res non modò pecunia, ciboque egebat, sed etiam prouido maturoque consilio, ne ea colluuiò noceret vniuersis; cum Antistite, & Academiae Rectore, viris primarijs, & Cœnobiarcho actum, vt nominatim certum in locum mitterentur, ibique liberalitate Christiana escas acciperent, vrbemque gratia cibi petendi peruagari desinerent. Venere in æquissimam omnes sententiam, & quadraginta ex albo, Collegio contributi, quibus quicquid in victum opus erat, suppeditatum fuit. Hos inter puer est allatus facie tam deformata, vt vix spes vitæ illi esset. Eum fratris vnus ita charitas tutata est, vt paucis post diebus, suis reuixisse videretur. Opitulandum fuit præterea viris foeminisque priuatim, non ex ima plebe, & danda medicamenta, afferendaque cibaria vinctis. Ad custodiam publicam sedecim iuere Nostri luce conspicui meridiana, Gymnasiarchus nempe, ac Magistri, aliq; discipuli

scipuli; inter eos ipse Collegij P. Rector; omnes sarcinulis onusti. Confluxit multitudo: ac ne sola esset cum fame decertatio P. Rector publicè concionem habuit; victos, quod ipsis expediret, edocuit, & suam partem contulit spectatoribus. Refectis animis, atque corporibus custodia eum diem hilares egerunt, præsertim quòd aliqui feminudi vestibus sunt induti. Vrbs tota factum prædica-
bat. Propter tenuissimã annonæ rationem è Nostris tredecim in varia Prouinciæ loca profecti, magna vtilitate populum diuina docuerunt. Vnus cui nulla sedes certa destinata, septedecim ferè oppida perlustrauit. Cõciones in numero non ponã: quadringentę totius vitæ confessiones audita. Vnica concione centum, & quinquaginta fuisse referuntur, qui cum inter se odijs decertarent, omnes magno motu animorum in concordiam redierunt. Vnus ingenio ferox, & contumax in inimicitia retinenda, ne cuidam offensionem veniam daret, se è templo indignabundus abripuit: at leniente Deo, animi deposuit ferocitatem, & ad concionatorem cum vltro reuertisset, se in potestate eius futurum lachrymans affirmavit. Fuit ea res suis popularibus lætitiæ & exemplo. Duo etiam extitère genere opibusque pollentes, qui alijs nocuerant; at se paratos ad satisfaciendum ostendère.

AEDES ædificatæ duæ, altera magnæ Virgini dicata: altera illi præclarè Societati, cui in regno Misericordia nomen dedit. Et cum Nostris materiam in locum ædificij molirètur, cæteri omnes exemplo excitati, humeris saxa conuectarunt. Inter hæc sine culpa tacebuntur, quæ fecit tyrocinium. Viget vigebitque disciplina, educatio illa sincera, demissio animorum, appetitionum habent, & illa morti proxima propriæ voluntatis abnegatio. Peregrinati aliqui, de Deo, de officijs Christianis, de odiorum noxa alijsque rebus ex occasione loquebantur, & penè pueridigna grandioribus perfecerunt. Annosam inuenère
matronam

matronam, quæ ætati pares inimicitias quasdam videbatur in tumultum delatura, oppugnare illam quercum veterem cœperunt, sed iratior in penè pueros est stomachata: quid illi pertinaciter vrgendo, tundendo, orcum, mortem, Iudicij diem minando, sex horas circiter adeo fatigarunt, vt victa in illorum iuerit sententiam, testata se puerili innocentia dare vltro, quod nec suis, nec alijs annis concessuram se putauit. Admissi hoc anno ad tyrocinium triginta, vndecim Conimbrica: cæteros alia dedere loca.

QVO in statu gymnasia esse dicam? habite orationes duæ. Altera anniuersaria, iam multis ante retrò annis collegio attributa: illi argumentum est Sanctissima Elisabetha, nupta olim Regi Dionysio, quæ sanctitate vitæ patriam Aragoniam puella, Lusitaniam Regina, cætera Hispaniæ regna mater, & focrus impleuit, nec adhuc oratores ex tanta copia virtutum sibi materiam deesse ad laudandum conqueruntur. Altera de optimis disciplinis Kalèdis Octobribus aperit Academiam, eam loco habere iam Nostri olim deserunt: nunc vt aliquid audiât accuratius, oratorem à nobis Academici mutantur. Præceptorum eruditio in docendo, & virtus in iuuentute moderanda, non modò redundat in discipulos, sed in omnium religiosorum familias manat quàm latissimè; cum multi certatim quærant hunc, vel illum ordinem complecti; & in vnum inclinati quinquaginta admitti nuperrimè flagitarunt. Millè ducentos Scholæ habuere, non tanta multitudine, quanta alijs retrò annis: sed mirum quod temporum acerbitates tot nobis reliquerint.

QVADRAGESIMAE ieiunijs, bis singulis hebdomadis, inchoante nocte, potestas facta est ijs, qui velent flagellis se punire, templi ingrediendi. Aderant Nostri pro foribus, quorum erat nota externis virtus, & auctoritas: venientibus locum dabant & flagella porrigebant.

bant. Cùm ea multitudo recepta esset, quæ satis esse videbatur, rara lumina primum ostendebant quem quisque locum posset occupare, & ante Christi imaginem sanguine cruentatam se paululum flexis genibus componebant. Deinde remotis luminibus aliquis è nostris intelligibiliter Psalmum Miserere mei Deus, recitabat: illi ad eam vocem agere, quæ solent poenitentes, conscientia factorum adhortante, cùm manus ad vlciscendam improbitatem, ipsa pietas & odium noxarum flagellis armat. Audiebantur inter verbera eiulantium suspiria, & comploratus. Interea qui secundam itionem expectabant, capitibus ne agnoscerentur obuolutis, stantes magno silentio, legentem aliquid audiebant ex eo libro, cui duorum passio nomen est. Et primis recedentibus ingressi eadem inibant, quæ fecerant primi. Neque vna, aut altera vice hæc spontanea castigatio terminata, sexto ordine sæpius repetita est, tanta erat ad hoc opus multitudo. Et quanquam dabant operam ne cognoscerentur, ex ipso tamen incessu, & modestia indice grauitatis & honoris, constabat lectissimum quemque venire. Et agniti à quibusdam grauissimi doctores, & alij nobilitatis prærogatiua clari. Exploratum etiam videri debet alia studia non iacuisse: crebrò homines confiteri solitos, restituta aliena, controuersias sedatas, & pleraque remedia conquisita, quibus malè anteauctores rescindere voluerunt, agereque denuò sine cuiusquam fraudatione, quæ essent ex Christiano iure, & pietate.

ERAT hoc ipso tempore Ignatius Martinus Conimbricæ, vir ad promouendum, excitandumque religionis studium cum quouis antiquæ memoriæ conferendus. Is auctor publicæ illius castigationis extitit hoc illi vltimum penè operum, quæ in vita perpetravit: quid egisset insidiator ille nequam, qui qua fraude, qua astucia potest, poenitentiam nititur abolere? conuenit? machinatur
imo

imo aliquid, quod postea cognitum aspergeret infamiae nota haec studia pietatis. Nec defuturos sperabat continuo viros graues, qui pedunt ista prudentiae humanae momentis, & censent huiusmodi conuentus non habendos, praesertim nocturnos, in quibus ea committuntur ab audacibus, ob quae necesse sit illa etsi optima praeterire. Hac spe rei tam bonae prohibendae, mentem tribus ingessit, quos ingenium, temeritas, adolescentia proiecta ad audendum ferociore effecerat. Isti ad eludendum parati cum caeteris ingrediuntur, ut cum coepisset flagellatio, ipsi propinquos adorirentur: ingressi hac praecleara rei gerendae voluntate, ubi cruenti Christi Seruatoris imaginem conspexere, correpti metu obstupuerunt. Procidunt in genua, obmutescunt, & tempore cogitationis sceleratae exequendae tacti religione in se sua arma verterunt, ac non minus quam alij se multando meditatam improbitatem represserunt. Et ipsi cum postea cogitatam nequitiam patefecissent, fassi sunt adeo perhoruisse, ut capitibus suis imminere templi ruinam existimarent; ita rem tam salutarem numen ipsum Christi Seruatoris, ab obrectatione omni liberavit. Possent aliqua etiam commemorari, quae inter pueros contigerunt doctos Christiana rudimenta. Incidit puer ingenuus abiens a gymnasio in satellitem vociferantem & securi sua terribilem: is dum rixatur temere peierando diuos vsurpat, memor puer disciplinae genua flectit, & contuens armatum, Cur tu, inquit, ita iurabis? satius est Nominis I E S V meminisse te, & linguam a peierando coercebis. Contuitus puerum primo ferox, mox sedente bili nummum expromit, & suo gratias agit inonitori. Ille pietatem, inquit, non vendo pecunia, nec tu emeris: arripe consilium non iurandi, & probe satisfeceris. Vtrumque laude dignum quis negauerit? puer certabat cum satellite armato, & armatus fasces, & securim ante bene monentis pueri pedes deponebat.

VENIO iam ad funera , quæ in anno tam calamitoso nec Conimbricæ defuerunt. Tyronem Melchiorem Amaralium , sub finem tyrocinijs , lenta febris extinxit, non sine graui sensu Collegij totius. Erant illi omnia in aditu adolescentiæ , quæ fructus promittebant ; sed immatura mors in eo demetendo alijs videri potuit acerba, cum florem quem videbant poma pollicentem inuidiosè sustulisset. Post hunc Emmanuel Andræas Theologus candidi ingenij cum sanguinem sapius reiecisset ore, tandem pulmonis vlcerati vitio occubuit. Decennium in Societate egerat, & vitâ laude terminauit. Tertius Antonius Antunius, qui rem Collegij fide integerrima procurabat, lenitate animi nemini secundus , gratus externis , nostris charissimus : quinquennium noster fuit. Quartus Antonius Fernandus, quindecim annorum puer Societatem ingressus, octauum in ea non peregit , ægotauit ex humore noxio quo pedes intumuerant, & Medicorum iudicio cum thermarum balneis restitui posse crederetur sanitati , ad eas missus, ibi paucorum dierum curriculo occubuit. Se præbuit dum vixit obedientem , taciturnitatis silentiique amicum , in ægris inuisendis , & iuuandis diligentem. Colebat præcipuo studio è diuis cælitibus Antonium Olyssipponensem : insequabatur seipsum, appetitiones coercendo ieiunijs voluntarijs , & alacritate qua reprehensus, & multatus Superiores audiebat.

POSTREMO obuisse dixisse nollem lumen Proinciæ vniuersæ patrem Ignatium Martinium , quem immortalitate frui credunt omnes in consortio Beatorum, & preclare factis consecutum ne Lusitania possit aliquando ipsius obliuisci. Succumbam oneri, si quæ viuus edidit maximarum exempla virtutum spatijs harum litterarum includere contenderim; & multò magis opprimar, si pergam scribendo dicere , quæ in morbo, quæ in morte, quæ in funere contigerunt. Annos egit in Societate quinquaginta

ginta, professus quatuor votorum, optabat perferendo experiri, quicquid ea ampla professio contineret. Et sane quid ipsum præterierit non videmus, cum affirmare solet malle se omnia dura perpeti, quam tantillum a legibus, moribusque Societatis deflectere. Quem erga nostrum ordinem amorem quis dicendo explicabit? quis describet charitatem? è suggesto Kalendis Ianuarijs huius, quo mortuus est anni, in celebri concione, & grauissimo confesso auditorum, septuagenarius iam senex se dixit optare, vt quod reliquum vitæ esset, genibus solo fixis ageret, manibusque sublatis gratias Deo optimo parenti persolueret; quod sibi à puero in eum diem in Societate Filij sui vixisse, concessisset. Testes citari possunt Vrbes atque oppida, Conimbrica, Eborac, Olyssippo, ipsa tota Lusitania, quæ si rogentur, affirmabunt hunc Patrem sibi fuisse maxime salutarem. Quid conciones enarrem, non modò eius temporis, quo in aula loquebatur, cum Rex Sebastianus imperaret, cum Regina Catharina, Maria filia Emmanuelis, Hæricus regis patruus Cardinalis, & ornatissimus regni florentissimi, conuentus audiebat? & eo tempore is esset, quem cum gravitate cuiusdam alacritatis temperamento condita, omnes ordines concionantem mirabantur. Quem tono vocis sonora, & acriore vi dicendi aula ipsa tonantem, fulgurantemque timebat. Quem concisa breuitate, ac rerum sententiarumque pondere cæteri crediderunt, qui hoc studio concionandi tenebantur, dignum quem pro viribus amularentur. At huius temporis fructum, etsi maximum, non in laude pono, quod ipse grauitate dicere solet, eos annos sibi perisse, quibus elegantius & curiosius apud Reges, amplius molique Principes perorauit. Eius admirari tempehatis Ignatium quibus post eundemque imitari, cum altiore animi proposito, res humanas cecepit habere despiciatui, Deumque vnum contueri, & proximum docere ea, quæ

ad peccata exterminanda valitura sunt. Qui volet Ignatium inuenire, hinc querat. Quod hoc dicendi genere pleno pietatis, presso, & castigato, sine fuce, & lænocinijs perfecit, impleffet paginas quamplurimas, si singulos euentus complecti his litteris oporteret: non defuturum tamen arbitror, qui scribat. Cygnea illa voce, supremum modulatus, apud Academiam, cum de corporis odio acriter differuisset, hortatus est adolescentes, omnesque vt cædendo, & vrgendo illum inimicum animi vlciscerentur. Persuasit amplissimæ studioforum coronæ, vnde mox nocturni illi coetus, qui sui verberandi causa habiti superius recensentur. Sed pueritiæ magistrum, tutorem, atque doctorem quando Vrbes Lusitaniæ obiuiscunt? quando lixæ, calones, æthyopes, seruitia desinent suum commemorare Patrem; quo docente non solum vitæ Christianæ rudimenta, sed moribus viuere Christianis didicerunt? Quo genere dicendi infinitum esset recensere quas populo Lusitano utilitates comparauit. Ibat ab Domo ille vir in Academia Eborensi coram Sebastiano rege, & patrio Henrico Doctor Theologus creatus, ibat ille, inquam, vir, doctor puerorum. Cogebat in foro, in præsidijs, in triremibus multitudinem: ibi suo sceptro, id est, arundine venerandus incipiebat maximè canorus docere. Et principio cogitabat dedecori fuisse Christo seruatori inter acerbissimas contumelias, sibi ad vincendam quoque erubescitiam arundinem illam esse argumento. Sed vertit ipse Deus in laudem & honorem, cum ipsi, Societatiq; plus illa canna, quàm regijs in suggestis conciones peperissent: & plane æstimanti euenta rerum secundissima, rectè ille quicumque fuit videbitur dixisse piscatorem eum elusisse cæteros, qui retibus piscarentur, quando plus arundine piscando, quàm cæteri verrendo maria retibus concionum profecissent.

I V V A B A T etiam numen ipsum Ignatium in hac Orche

Orchestra quibusdam quasi miraculis. Initio cum hæc docendi ratio non esset tam illustris, aliquando in foro interrogauit ecquis esset, qui velit nota oratione Virginem salutare? Conticuisse omnes ex inepta verecundia certum. Hic infantulus semestris pendens è materno sinu infantili gestu, sed non sono, Aue, inquit, Maria gratia plena. Quid fecisset multitudo excitata, re, quæ audita, vix fidem esset habitura; Mariam gratia plenam vociferari cœpit. Item in triremi cum puer parum cautè versaretur periculoso casu decidit in sentinam: clamare milites, & mortuum profiteri, at sine vulnere, aliòve malo extractum fuisse constat. Pendebat in delubro quodam lychnus, capitibus plurimorum imminebat, rupto funiculo impetu suo ferebatur, solum non attigit, quo pacto non aiunt nisi diuinitus. Ibat aliquando illa pompa puerorum: venit in vicum quem tenebat eques: is ne retrò verteret calcaribus vrgebat, at sonitu puerorum canentium terrefactus equus, impatiens sessoris, & fræni se effudit: puerum septennem quadrupes intra pedes collegit; glomeratumq; attriuisse videbatur. Vidit ipse Ignatius; Diuum Antonium Olyssipponensem implorauit; emerfit è periculo saluus, quem mortuum putabant omnes: in fronte tantū parua notula apparuit, miraculi testis ad posteritatem.

SE D incidit tandem in morbum Ignatius Conimbricæ, ex quo erat moriturus, suam secum detulit arundinem, & suæ militiæ signum militare. Cumque sentiret se e vita discessurum, obnixè precatus est, vt cum corpore cannam illam sepelirent. Et patres parendum censuerunt: cum dextra tenentem arundinem extulère: quam commendatam esse nostris adeo viuus optabat, propter doctrinæ docendæ, quam semper sanctam appellabat, vtilitatem; vt nihil magis in votis habere videretur, & hoc primum illi gaudiò fuit, quòd videret eam ab optimo quoque expetitam. Illud alterum secundo loco morien-

rem delectavit, in quo ipse laborarat, arceri scilicet à finibus Lusitaniæ homines externos, qui fabulis impurissimis iuventutem & alios allecabant, eaque oculis agendo exhibebant, quæ mores improbissimos Lusitanis attulerunt. Ergo cum in lecto rescivisset his pantomimis edito regio locum in Lusitania non esse, gratias egit Deo, quod se voti compotem fecisset: rem arduam consequutum mirabuntur omnes, si sciant quibus opibus hi comœdi sint defensi, quibusq; patronis; etiam frigidè obfistentibus, qui expellere illam pestem magno conatu debuerant.

AVGVSTISSIMUM Eucharistiæ mysterium quo habitu corporis atque animi coluerit, enarrabo? Simplex etsi occupatissimus cum domi erat sapius inuisebat, & sacrario inclusum adorabat. Et Olyssipone omnium Scholarum pueros docuit, ut quoties per suam regionem ex ligno agnoscerent ad ægrotos deferri, comitarentur ipsi, anteirentque canendo litanias. At suprema in ægritudine qua abiit in cælum, vehementius flagitavit, ut quotidie communicare liceret, & quamdiu fieri potuit optanti satisfactum. Quæ illius colloquia, quæ voces, quæ animi sensa atque suspiria? inter quæ ipso Christo teste dicebat sapius se, rationes omnes conscientiæ, tanquam in parata mensa cognoscendas Superioribus semper exhibuisse. Id sibi solatio & spei ad immortalitatem consequendam, præsertim cum nunquam meminisset egisse se ambiendo, ut ad suam voluntatem flecteret iudicium Superiorum. Iam detecti morbi sæuitia se aperuerat, quæ nulla principio videbatur, & graui somno iacentem consopierat. Quid viderit, quid senserit eo in veterno, ignotum. Sed cum corpus repente vertisset, quod antea ob debilitatem non faciebat, in lecto que resideret expergefactus, & minaci vultu, atque grauiori contuitu oculorum, tanquam vellet aliquem ferire pugno, brachium contor

contorfisset, & lustrali aqua locum cubiculi aspergi mandasset (certamen aliquod diuinauimus, fugam hostis, decertantisque victoriam) conq̄tuenit paululum, & sequenti die tranquillissimus expirauit. Vir omnium iudicio inter Societatis heroes sanctissimos recensendus. Obtemperauit maioribus summa fide, nunquam de presidio, & statione decessit, in qua obedientia ipsum collocauit. Inueterata illi durities ad inediam, & vapulationem. Corpus notatum assuetudine cilicij, & flagellorum occalluisse. Quotidie clam se nudabat, & cædebat. Diebus singulis atque noctibus obseruatum horas quinque ad meditandum habuisse Conimbricę flexis genibus, immobili corporis firmitate. Pridie igitur Kalēdas Martias, hora à meridie prima, sui contemptor Ignatius Martinius in piorum sedes euolauit. Qui fuit in Nostris animorū sensus, ostendit amor & opinio: cum mox ad unguis manuum, ac pedum scindendos irruerint, & capillum barbę, capitique rondendum. Fleuit vnice mortuum Ciuitas, & Academia, & raro ab antiqua memoria alius recenseri potest, cuius in funere tot lachrymę ex oculis deciderint: tot fuerint publicę significationes doloris, tot de mortuo ampla testimonia. A cubiculo delatus in sacellum, ibique in feretro collocatus, habitu sacrificantis ditioꝛe, vultu grauior, & venustior quam fuisset viuus eo die quo obiit & sequenti, concursu Ciuitatis, Academiaęque inuisitur. Nullus ordo, nulla ætas se continuit, importunis precibus in Collegium irrupit. Veniebant viri lectissimi, ipse Academia Rectoꝛ, & Doctores ante feretrum procidentes, manus pedesque cum eiulatu osculabantur. Pernoctarunt Nostris corpori assidendo. At ad efferendum, & prosequendum funis multo ante templum & vestibulum impleuit hominum multitudo, atque mulierum. Sacellum domi erat refertum religiosorum familijs: ibi ante quam humeris rolleretur, ipsi ordines varij succedendo funebria

cecinerunt. Quà putabant Nostri efferrì posse, viderunt turba iter impeditissimum: alia via deportarunt: & vetabant onus Nostri cum patribus Gratianis, Dominicanique ab eo officio abesse noluerunt. Ibat Ignatius dormienti quàm simillimus, nequaquam facie mortuum referente, suo scepro, id est, arundine insignis, habebat amoris erga se grauissimi comitatus lachrymas inter funerales voces. At in templo cum piùm sedit onus, & vix comploratio sedaretur, iusta soluere de more cœperunt Nostri, cœteraque familia. Interea non conquiescebat populus, erigere se in pedes primi, posteriores vrgere, crates saltu superare; id agebant, vt tangere exanimum liceret. Dabant omnia Nostri quæ habebant, vt tactu sanctiora redderentur, rosaria, sudariola, libellos. Et cum mandandi humo tēpus esset, impetu connitentium ex quadam pietate ruptæ crates, occupata pars penitior, & quoquo modo poterant, omnia rapere scindereque ferro, quibus pro reliquiis vterentur. Itaque cum Nostri eo tumultu non possent parentare, viderentque vim augeri, contendere cœperunt viribus: & sublatum humeris in Collegium intulerunt, atque eo tempore affirmarunt non esse funerandum. Cæterum ne si in sequentem diem sustulisset, eadem esset populi irruentis concursatio, nocte sepelierunt.

COMMOVIT Olyssipponem nuntiata mors, & viri Principes ac Dynastæ cum rescuissent Ignatium in humanis non esse, quoniam sibi persuaserant e vita atque moribus, ipsum cum Deo & cœlitibus beatum agere æuum, se quidem eius conspectu priuatos deplorarunt, & per litteras suum sensum P. Prouinciali significarunt, precantes obnixè vt dono daret aliquid ex exuviis, quas sibi ad morbos depellendos, & alia existimabant profuturas. In his fuere duces longè clarissimi, Brigantinus & Auerinus. Nos etsi desiderio tanti Patris merito tenemur, lætamur tamen suo honore virtutem resplenduisse, quam
testi

testibus amplissimis ita habemus decoratam, ut obliuio nulla possit aliquando huius viri auferre iucundam recordationem. Testis est in primis Alexander Brigantini Ducis frater, regis Emmanuelis pronepos, filius Ioannis Ducis & Catharinæ, qui funeri interfuit, & publica auctoritate confectas tabellas dedit, quibus testatus est sibi, matri, fratribus, aulæ Brigantinae vniuersæ semper Ignatium visum esse sanctissimum. Testis clarissimus Antistes Alphonsus, qui viuum multis annis nouit, funeri quæ interfuit, qui sponte retulit in litteras ad fidem faciendam suo nomine consignatas, quibus præclare sensit de Ignatii sanctitate. Testis Academiae rector Alphonsus Furtado de Mendoza, qui amicissimè in obitu collacrhythmauit, & sæpe manus & pedes mortui osculatus, dedit operam, ut suo publico testimonio constaret, quid ipse, quid Academia de hoc viro iudicaret. Testes Academiae grauissimi quique Patres & Doctores: quorum omnium nominibus inscriptæ tabellæ iudicia de hoc viro complectuntur. Testis denique Hieronimus Teixeira eorum censor, qui violatæ fidei nomine puniuntur, idem quæ Angrensis Episcopus designatus, qui testimonium dixit, & nomine suo munitum inter cæteras tabellas in Collegio reliquit. Fruatur ergo Ignatius operum suorum præmio apud diuos, inde suam tuebitur Lusitaniam, & nos tanto pignore obligati, eum tanquam Ducem sequi enitemur, ne videamur indigni eius corporis possessores, quod animi fortissimi imperio nihil perpeti pro Deo, & Societatis bono recusauit.

EBORENSE COL- LEGIUM.

ALVIT hoc anno Collegium Eborense, adque inter cætera beneficia à superis accepta referendum. Vnus Sebastianus Barretus lenta febre extinctus est. Sextum agebat in Societate annum, ætatis primum & vigesimum, studio præcandi laudabilis, & modestiæ ornamento prædicandus. Id Archiepiscopus Theotonius animaduertit: nam cum pranderet apud nos, & oculos per cœnationem circumferret, ministro patellam porrexit, atque hanc, inquit, defer ad illum fratrem modestissimum. Cupiebat ad Indos proficisci atque Iapones: & eo solo sibi affirmabat acerbam videri mortem, quòd eò nauigare nequireret: & voverat antea cum valebat, pro viribus acturum, ut ad eos populos obediencia mandante mitteretur. Ardebat Dei videndi incredibili quodam desiderio, eamque rem iam moriturus crebris sermonibus vsurpabat. Eluxit illi Aprilis dies quartus & vigesimus vitæ ultimus. Ad eum recreandum carmen de cœlesti felicitate fratres quidam cecinere: ibi animus ergastulo corporis solutus emigravit. Postridie Non. Septembris P. Nicolaus Gracida sexagenarius peruenit ad meram: quatuor & quadraginta in Societate egit annos. Docuit primum Olyssipone artem oratoriam: deinde philosophiam Conimbricæ vniuersam, magna Academiae approbatione. Ad concionandum postea destinatus, optimus in eo genere est habitus, erat illi in dicendo lepos, & perspicuitas: quas ob res aulae Lusitanæ gratus, & cæteris hominum ordinibus. Hæ occupationes duos & triginta annos abstulerunt: septem & viginti

& viginti extremos, etsi à concionando non vacaret, tanquam esset in solitudinem mandatus, vixit ita, vt neminem inuiseret, & à nemine externo viseretur. Nihil litterarum dedit, nihil accepit. Delectabat illum paupertas, cum nihil haberet in cubiculo quod alicuius pretij esse videretur: ægros sepè inuisabat, & alloquio blandus recreabat, notatumque nunquam verbum protulisse quo alium nec leuiter quidem offenderet. Hic est ille qui propter ætatem nondum socius, Sociolus appellabatur; tanta in ea pueritia suauitate, facilitateque dicendi, vt eius audiendi gratia quamplurimi etiam externi allicerentur. Pro his duobus septem & viginti Societatem ingressi numerum amplificarunt, qui nos esse Academiae Eboensis videbantur. Omnes præterea ferè exercitiorum commentationibus in cubicula abditi animos refecerunt, ad eamque exercitationem aliqui externi accesserunt.

NIHIL de cæteris quæ ad religionis, pietatis, & vitæ excolendæ rationem pertinent, remissum: ardebat Collegium auiditate quadam in Indiam profisciscendi magna copia competitorum pro se quisque Patrem Provincialem exorabant. Qui declarati sunt gaudio efferrî, ceteri moerere, & tristi vultu significare repulsam sibi molestissimam, ea maximè de causa, quòd nihil tam obstitisse dicerent, quàm recte vitæ factis rem tantam non meruisse. Neque verò pauca ea fuere, quæ in proximi utilitatem redundarunt. Collegium ipsum sua ope & impensa miseros homines subleuant; fecere etiam Nostri ne meditatae cædes patrarentur. Impetrarunt veniam homini, quem facta vitæ perditæ ad supplicium præcipitabant. Accidit non sine admiratione vt quidam æger cum deplorata esset valetudinis, & ad confitenda peccata à suis moneretur, diceret neminem alium velle se nisi ex nostro ordine Sacerdotem: Venit, confitetur æger; absolutus, corporis sanitatem cum animi salute statim remittente

tente vi morbi consecutus est. Et in repentinis casibus valuit etiam authoritas Nostrorum, ne scelera committerentur. Stricto ferro quidam in alium irruebat, haud dubiè necem illaturus: oportunum se obtulit vnus è Nostris, continuit irruentem, & agendo ac monendo ferrum extorsit: neque hoc solùm, sed ambos amicos effecit. Tres milites cum de Societate audissent, & ipsi bene loquerentur, militiam profanam pro sacra reliquerunt.

QVADRAGESIMAE & Aduentus tempore in oppida, agrosque finitimos decem abière, multa confecere, quæ in hominum salutem redundarunt. Ipsi præsentia Nostrorum fatebantur tenebris depulsis ceptam lucem oculis suis oboriri. Mores, pietatem, religionem excitarunt: vitia cõtraria sustulerunt. Eo in oppido, cui ab amœnitate cognomen, sede scilicet Ducis Brigantini etsi iam veteri Nostrorum consuetudine, & Principis longè optimi virtute nihil discordiarum sit; tamen concionibus Nostrorum frequentissimè cultum splendescit virtutum ornameto: neque mirum, cum ad Societatis doctrinam accedat illius aulæ religio nullis laudibus pro merito effrenda. At alijs in oppidis erant quæ eradicare oporteret, præsertim in vetere Tudertania, Algarbium modò appellata, in quam Nostris penetrarunt: triginta populares qui inimicitia ab alijs disciuerant pacificati: quatuor celebrioris notæ Sacerdotes concordia nexi. Et barbarus ex Africana colluue ad fidem ductus, atque Christianis legibus institutus iniuria missus in carcerem, inde demissus. Plebs Christianis rudimentis publicè informata. Pauperes subsidijs leuati: at propter insolentiam mirari visi sunt Tuderani Nostris euntes in custodiam ea deportantes, è quibus erant escas deprompturi, ollas, amphoras, coclearia: lætus è fenestra spectabat Nobilissimus Antistes Fernandus Martinius Mascarena, & operam quoque suam promittebat. Fecisset haud dubiè: nam is est quem pro-

penfio

pensio in pauperes, & optima voluntas ad hæc officia propulissent: at Nostri opem præstitam satis esse dixerunt, operam sibi non deesse. Primis mensium Kalendis fortitionem more nostro docuerunt, qua nomina Diuorum ex sorte vocati deprompsere. Aderat Antistes ipse, & tota clientela, ciuitatisque nobilitas: præibant litaniarum concentu egregio decantatæ; & tibiæ suis interuallis cecinerunt, quæ omnia cum hilaritate studium pietatis attulerunt.

AT qui iuere Beneuentum, sic occuparunt animos auctoritate, ut qui ad colloquendum, & salutandum veniebant, capita coram operire non auderent: neque verò hoc officio mediocres, & infimi honorabant, sed qui opibus & genere potentiores habebantur. Cum tamen alacres, & expeditos se præberent ad afferenda signa, quæ gestari solent, cum pompa doctrinæ Christianæ ducitur: & respondere minime puderet patri percontanti aliquid, quod ad fidei institutionem pertineret. Hic instituta Sodalitas, quæ precando & aliâ curando, auxilio sit animis, qui post mortem purgante igne cruciantur. Præterea instituta memoria Christi patientis, descripta via per illa millia passuum, quæ Christus à Pilati domo crucem gestans humeris, ad locum Caluarie confecit. Et ut obeant hoc iter multi tanta frequentia conueniunt, ut hominum sex millia confluisse sæpius dicantur. Hic mulierem ex animi cogitantis dolore vehementius affectam, planctuque lassatam, aiunt paulò post interiisse; hominemque qui opem, atque operam in ea re perficienda contulerat, miraculo seruatum. Nam cum domi nocte cubaret, expergefactus sentit nescio quem extra cubiculum obambulantem: terrefactus interrogat quis esset? respondit quisquis ille fuit; euola, & domum relinque quam primùm ruituram. Excitata familia cum diffugisset, ruina secuta est; & oppressisset hæud dubiè, si cunctando, dicto non paruis

paruiffet: Vulgata res est per Beneuentum, & oculis con-
fpecta domus, quæ corruerat: credidère Angelum popu-
lares, qui hominem monuiffet, propterea quòd illi operi
perficiendo ftuduiffet.

VENIO iam ad Scholas Eborenfes: cum fructu non
pœnitendo magiftri docuerunt. Celeberrimum habet
Academia diem illum quo aduentus Spiritus Sancti ce-
lebratur, cuius Numini nominiq̃ue Templum, Academia,
Collegium eft confecratum. Et primis deinde ferijs or-
nant ampliffimum impluuium, vt fpectaculo fit in fecun-
dis multiplici & vario ornamento. Splendent illæ per-
gulæ, fornices, columnæ veftitæ periftromatis, auleis,
imaginibus. Adduntur ingenij argumenta, epigramma-
ta Græca, ac Latina, ænigmata, emblemata: euenerunt
omnia è fententia, & diem totum literarium dialogus
terminauit. Domi eo ipfo loco vbi voluerat Rex Henri-
cus, fons è marmore candido atque pellucido ante No-
focomij domeftici fores in impluuiio exædificatus, ex quo
per tubos aqua ducta deflueret. Egebat etiam templum
æde qua apparatus veftium facrarum, & fuppellex alta-
rium feruaretur. Nam quæ erat in hos vfus non angufta
modò, fed incommoda habebatur. AEdificatur altera
fpatijs capacior, ornatur picturis, in quibus Societatis
parens Ignatius eft expreffus, eaq̃ue quæ ex eius vita fan-
ctiffima pingi potuerunt parietes tectorio candido po-
liuntur, & tessulis affabrè incruftantur, ea elegantia quæ
Collegio ampliffimo, & Academiae celebritati re-
fpondet.

COL

COLLEGIUM BRACARENSE, BRIGANTINUM, & PORTUENSE.

RIBVS in Collegijs Bracarenfi, Portuensi, Brigantino, octo & sexaginta fuere Nostri. Bracaræ nil accidit, quod propter nouitatem literis mandare oporteat. Antiquos mores & studia retinet diligenter. Ibi consilio Nostrorum inuentus qui ceterum aureos in dotem pupillæ numerauit. Tranquilliores Bracaræ res esse solent, quod in potestate amplissimi Antistitis sita, & tota sacræ ditionis sit. Sed Brigantiam tumultuari mirari desinent, qui eam sciuerint asylum eorum esse, qui vim legum pertimescunt. Quidam audacter os nobilis adolescentis ferro deformarat: expectauit tempus veniæ petendæ opportunum feria quinta hebdomadæ sanctioris, adijt ipso in Collegio eum quem ex factis sciebat inimicum, cum occasio locum daret sibi non defuturum, vlturumque iniuriam: in genua prouolutus veniam dari ob memoriam Christi patientis postulauit: obtinuit, quanquam illum alium dolor facti vulneris, ne ignosceret retardabat. Opera Nostrorum & importunæ delationes finem habuere, paxque reddita ijs omnibus, qui magis etiam odijs, quam iure decertabant. Audacior alterius faciem manu verberauit (habetur ea iniuria grauis, & cæde opinantur tantummodò expiari) is qui fecerat, vlciscente Deo, sequenti die ægritudine laborauit, ex qua videbatur moriturus. Accersit Sacerdotem, confitetur, orat vt ipse pacis obrinendæ sit sequester: adeat violatum, quoquomodo velit veniam paciscatur. Si poena placeat, accedat, & se iacentem mille colaphis
pertun

pertundat. Si pecunia, ipse sit æstimator. Permouerunt ista, & ad morientem delata sunt à Sacerdote responsa, quæ tam supplex deprecatio potuit sperare. Quidam præterea cum propinquo malè vellet, eum tollere veneno decreuit. Bis facinus tentauit, bis fraude deprehensa irritum fuit veneficium. Tertio cum propinare parasset, ipse auctor per imprudentiam hausit: coepit astuare; recurrit ad opem diuinam, confiterur vitæ crimina, & se ex veneno emori cum putaret, diuinitus magis, quam humano medicamento periculum euasit. Nocturni grassatores arcam in qua pecunia pupillorum erat inclusa, effregerant: quod argenti, quod auri habuit expilarant. Quibusdam vestigijs ad Nostros eius improbi peculatus autores sunt delati: ita rem egerunt, vt ablatam pecuniam recuperauerint. Expugnauerant item alij nocte domum mercatoris, inde abstulerant volumina panni duo. Qui fecerant furtum, indicium metuentes & pœnam, nocturnis tenebris in septum nostrum coniecere, inde domino restituta. Hæc verò etsi improba, benè tamen moratam Brigantiam ostendunt.

COLLEGGII consuetudine & doctrina adiuta multum de pristina deposuit ferocitate. Et nunc illa perpetrata dicuntur quæ fames & acerba annonæ æstimatio videtur excusare, cum alia non dicantur extitisse latrocinia. Quis enim non miretur ibi nec centum assibus ignobilis frumenti modium potuisse inueniri, vbi quaternis festerijs vœnire nõ soleret? Propterea necesse fuit Collegium hoc tempore, è suo horreo contulisse, opulentiorisque orasse, vt quantum possent, darent operam ne morbi, ne pestis, ne aliæ calamitates ex ea annonæ caritate orirentur, qua latè eam partem Lusitaniæ populata deuastabat. Nec defuere qui succurrerent: inter quos vir locuples, & copiosus sexcentos modios cocti frumenti toto eo tempore dedit liberaliter, & pecuniam non exigam

quam viritum distribuendam. Nos custodia habebamus rationem : quos potuimus, à vinculis exemimus; alios cibis aluimus. Oppressos àre alieno, creditoribus ad misericordiam perductis, excoluimus. In hoc communi malo atrocius vexabantur, qui genere clariore, domi fame urgebantur. His clam non minimo labore, & impendio consuluimus. Et cum Nostri non cessarent, inuenta tamen matrona est, ad quam cum nescio quid deferrent, testata fuit eo quadriduo neminem suum, panem comedisse. Hæc charitas in proximum Deo remunerante copiam nobis auxit. Nam tantum frumenti àgri attulere, qui Collegio sunt vestigales, & fructuosi, vt accomodata dederit millia modium quatuor aratoribus. Et ea fuit spes arandi, terræque colendæ : nam exhaustis frugibus facere sementem nullo modo potuissent.

AT Collegium Portuense etsi tenue quo potuit modo ab egestate multos defendit, qui ingenuè ope Nostrorum se seruatos confitentur. Valuit enim authoritas qua moniti Magistratus, alijque viri procurarunt ne copiosa ciuitas, ne e finitima oppida fame grassante opprimerentur. Viginti ferè Collegium ex sua tenuitate sustinuit: & obtinuit vt vir quidam facultatibus & nobilitate potentior miseris auxilio esset, in quam rem quadringentos aureos donauit. Cætera munera Societatis accuratè obierunt concionando, consulendo, confitentes audiendo, agros adeundo, victis opem ferendo, & eosdem liberando, perfecerunt, vt in hisce malis putarent sine patribus non potuisse quemquam cum tanta inopia & in orbem lue viuum colluctari.

COLLEGIUM ANGRENSE.

ANGRA oppidum est iure, & nomine Ciu-
tatis in Insula Tertia situm. In ea Collegium,
& Nostri septemdecim habitarunt, Sacerdo-
tes sex, fratres undecim, è quibus duo latina
docent. Theologiæ quæstiones quæ sunt de moribus vno
docente Sacerdote, quatuor addiscunt. Reliqui sunt ad-
iutores. Tentati omnes morbo tamen leui referuntur.
Aegritudo & fames mala huius anni in eam insulam à
Lusitania peruaserunt: & Nostri quantum viribus animi
& corporis potuerunt, aduersus omnia se armarunt. Ne-
que obstitit cum externis occupatio quominus singuli se
colligerent, res diuinas secundum exercitiorum formu-
lam commentati. Inde in insulam aliam transfretarunt,
quingenta miliaribus distantem: ad quam perlustran-
dam trium mensium spatium habuere. Accolæ inculti
inopia eorum qui diuina tractant, multum ad agendum
materiæ præbuerunt. Adducti ad confitenda peccata fe-
re omnes: pars maxima totius vitæ crimina repetiuit. Si
qua malè possessa sunt inuenta, ea reddita legitimè fue-
runt: & paci, amicitiaque datum, quidquid discordiæ, li-
tes, odia, videbantur abstulisse: connubijs etiam consul-
tum, nam quædam deprehensa, quæ matrimonij iura vio-
larunt, atque ea ex parte consuetudines peccandi ampu-
tate. Mores verò spectantes ad pietatem ostensi, quibus
semper stetit, stabitque vita Christiana. Est exposita insu-
la Tertia, si non periculo terrestri, quòd natura sit muni-
tissima, & propugnaculis excitatis, atque arce vim exter-
nam contemnat, præsertim valido præsidio defensa: ta-
men

men maritimos prædones reformidat, qui classibus impu-
nè euagantur. Et hoc anno centum viginti nauium classis
in conspectum se dedit. Volitabat toto mari impudenter,
& arte piratica eludebat ipsam etiam vim ventorum.
Cum citissimè ab aperto ventis littore, in pacatum se
proriperet. Sperabat classem peruiam suam fore, eamque
spe ipsa deuorabat, quæ auro & argento onusta ex Amè-
rica veniebat in Hispaniam. Et sanè non effugisset An-
glos, nisi mirabiliter in portum inuecta, anchoras iecisset
eo loco in quem non poterat hostis penetrare. Arx enim
instructa bellicis tormentis procella horribili pilarum
auertebat inimicum, qui etsi audacissimè prædandi auri
gratia congregi volebat, tamen repulsus & spe deiectus
statuit re infecta abire.

A B alijs insulis & Angola allatum nihil credibile,
capta nauigia à prædonibus, quibus literæ deportaban-
tur. Nam rarò contigit per hosce annos esse nauem ali-
quam, quæ sine periculo cursum tenere potuerit, cum
quotidie dicantur capta expugnataque nauigia, & miserè
multati qui in Lusitaniam ab Insulis Brasilia, Angola, Vi-
ridique promontorio nauigabant. Hæc tui liberi, Pater
admodum colende, è Lusitania tua mittunt. Tristia fortas-
se plæraque videbuntur: sed latis animis excipienda,
quòd inter morbos, famem, & Prouinciæ lassitudinem
perpetrata sint, quæ sine labore & constantia perfici non
potuerunt.